

TUT IPAK QURTI UCHUN KESIB KELTIRILGAN BARGLARNI SAQLASH

O'lmasbek O'rishev Maxammadjon o'g'li

*Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti, Ipakchilik va tutchilik
fakulteti stajyor o'qituvchisi.*

Sirojiddinova Mushtariybonu Anvarjon qizi

*Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti, Ipakchilik va tutchilik
fakulteti ta'lim yo'nalishi talabasi.*

Mirolimova Sevinch Abdulhamid qizi

*Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti, Ipakchilik va tutchilik
fakulteti ta'lim yo'nalishi talabasi*

Begijonova Muhabbatxon Muxiddin qizi

*Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti, Ipakchilik va tutchilik
fakulteti ta'lim yo'nalishi talabasi*

Abdujalilova Muhlisa Inomjon qizi

*Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti, Ipakchilik va tutchilik
fakulteti ta'lim yo'nalishi talabasi*

Annotatsiya. *Tut ipak qurti monofak hashorot hisoblanadi. Tut ipak qurtining yangona ozuqasi hisoblangan tut daraxtidan barglarni kesib keltirilgandan so'ng, barg tarkibidagi namlikni bir me'yorda ushlab turish muhim ahamiyatga ega hisoblanadi. Ushbu maqolada tut ipak qurti uchun kesib keltirilgan barglarni saqlash haqida so'z boradi.*

Аннотация. *Тутовый шелкопряд-монофаг насекомое. После срезания листьев с тутового дерева, которое считается новой пищей тутового шелкопряда, важно поддерживать содержание влаги в листьях в пределах нормы. считается. В этой статье рассказывается о сохранении листьев, срезанных для тутового шелкопряда.*

Annotation. *Mulberry silkworm is a monophagous insect. After cutting the leaves from the mulberry tree, which is considered the yangona feed of the mulberry silkworm, it is considered important to keep the moisture content of the Leaf in one norm. This article will talk about keeping the leaves cut for the mulberry silkworm.*

Kalit so'zlar. *Pilla, g'ana, qurtxona, bargxona, ozuqa, hayotchanlik, Skidanov mashinasi.*

Ключевые слова. *Кокон, Гана, червоточина, листовая клетка, корм, жизнеспособность, Скидановская машина.*

Keywords. *Saw, Gana, wormhole, leafhouse, feed, vitality, Skidanov machine.*

Fermer xo'jaliklarida inkubatoriyada tuxumdan qurt chiqishiga yaqinlashishi bilan bahorgi qurt boqish mavsumi boshlanadi. Zvenolar qurt olishdan 5-6 kun oldin qurtxonani tayyorlab qo'yadilar. Ya'ni xonani isitib, haroratni 26-27°C, namlikni 70-75

foiz, yorug'likni me'yorida qilib, ozuqani qayerdan keltirishni rejalashtirishadi. Ipak qurtlarini olib kelgach, qurtxonadagi so'rining yuqori qavatiga joylashtirib, ularga barg berishni boshlaydilar. Qurt boqishda oziqa miqdori, bargni tayyorlash va saqlash muhim agrotexnik tadbir hisoblanadi, chunki olinadigan pilla hosildorligi shu jarayonga uzviy bog'liq.

Keltirilgan bargning qismi, ya'ni ortiqchasi kelgusi safar berish uchun saqlab qo'yiladi. Bargni so'litmasdan saqlash lozim, chunki so'ligan barglarni qurt yaxshi yemaydi. Qurtlarga so'ligan barg berilganida, ular sekin o'sadi va kasallanadi. Bargni qurtxonada saqlash yaramaydi, chunki qurtxonada havo issiq bo'lishi sababli barg tezda so'liydi. Bundan tashqari, qurtxonadagi g'anadan tushgan axlat va suprundilar bilan barg ifloslanib qolishi mumkin.

Bargni ozoda va salqin binoda, yertola yoki qazib ishlangan maxsus bargxonada saqlash kerak. Bargxonaning harorati 17°C dan oshmasligi va namligi yuqori bo'lishi zarur. Agar barg changlangan bo'lsa, uni oqib turgan suv yoki quduq suvida yaxshilab yuvish va silkitib, ortiqcha suvini ketkazish, so'ngra ustiga ho'llangan sholcha yopib qo'yish kerak. Barg va novdalarni bordon yoki bo'yra ustiga 10-15 sm qalinlikda yoyib qo'yish va o'z-o'zidan qizib ketmasligi uchun har 2-3 soatda aralashtirib turish kerak. Barg ustiga yoyilgan sholcha qurib qolgan sari, unga suv purkab turish zarar. Bargli novdalarni bargxona devori yoki maxsus yasalgan zinaga suyab qo'yib, ustini ho'llangan sholcha bilan yopish zarur. Bargli novdalarni uyib qo'yib saqlash aslo yaramaydi. Bargxonaning harorati va havo namligini zarar darajada saqlash uchun uni kechasi hamda erta tongda shamollatib turish, kunning issiq vaqtida esa eshik va derazalarni berkitib qo'yish lozim. Yomg'irda qolib ho'llangan bargni qurtxonaga kiritish yaramaydi, chunki bunday barg qurtxonadagi namlikni oshirib yuboradi. Shudring tushib ho'llangan bargni qurtlarga berish oldidan biroz quritish zarar. Qurtlarga beriladigan barg sovib yoki quyoshda qolib isib qolgan bo'lsa, uni qurtxonada 10-15 daqiqa tutib berish kerak.

Qurtlarga beriladigan barg quyidagicha tayyorlanishi kerak. Birinchi yoshdagi qurtlarga (ayniqsa, ko'klamda) mayda va yosh barglarni butunligicha berish mumkin. Lekin bunday barglar ustiga qurtlarning chiqishi ancha qiyin bo'ladi. Bundan tashqari, qurtlarga butun barg berilganda, hali kattalashib yetilmagan qurtchalar g'ana orasida yo'qolib ketishi mumkin, qirqilgan barg berilganda esa tezda so'lib qoladi, bunday bargni qurtlar unchalik yoqtirib yemaydi. Ana shuning uchun qurtlar yirik barglar bilan boqilganida, birinchi yoshdagi qurtlarga dastlabki 3 kunda bargni qirqib berish kerak. Bargni yaxshilab randalangan toza taxtacha ustida o'tkirpichoq bilan tor tasmasimon qilib qirqish zarur. Katta qurtxonalarda bargni qirqish uchun Skidanov mashinasidan foydalanish yaxshi natija beradi. Ikkinchi yoshdagi qurtlar butun barglar bilan boqiladi; uchinchi yoshdagi qurtlarga mayda novdachalar beriladi; to'rtinchi yoshdagi qurtlar serbarg novda va shoxchalar, beshinchi yoshdagi qurtlar esa katta novdalar bilan boqiladi. Novdalarni qurtlarga berish oldidan bargi ezilgan va kasallangan novdalar ajratib tashlanadi. Novdalarning bo'yi so'kchakning eniga baravar qilib kesiladi. Ayni

vaqtda, novdalarni so'kchakka baravar qilib joylashga to'sqinlik qiladigan yoki bargsizlanib qolgan yon shoxchalar, shuningdek, novdaning yo'g'on tomoni ham qirqib tashlanadi. Ko'p miqdorda boqiladigan qurtlar, uchun daraxt novdalarini qirqish va ularni tayyorlash vaqtida O'zNIISH tomonidan ishlab chiqarilgan asbobdan foydalanish yaxshi natija beradi. Bargni qurtlarga berish uchun alohida uylar, qurtxonada yaqinidagi ayvon yoki bostirma ostida tayyorlash kerak. Bu ishni qurtxonada qilish yaramaydi. Tayyorlangan bargni darhol qurtlarga berish kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Safarali Xudjamatov, Jalolidin To'ychiyev, Saloxiddin Olimjonov. Tut ipak qurtining Liniya 500 va liniya 501 seleksion tizimlarida tuxumlar jonlanishi. Agroilm-Toshkent. 2022. Tom 3. Nomer [81]. 56.

2. Olimjonov Saloxiddin Abdumalik o'g'li, Xudjamatov Safarali Xasanboy o'g'li. Fan, Ta'lim va texnikani innobatsion rivojlantirish masalalari. Toshkent. 2022. Tom 1. Nomer 1. 302-305.

3. Olimjonov Salokhiddin Abdumalik ugli, Khudjamatov Safarali Khasanboy ugli. International Conference Development in Science and Humainties. Germaniya 2022. Tom 1. 276-277.

4. Olimjonov Saloxiddin Abdumalik o'g'li. Magistrlik dissertatsiya. Andijon 2021-2023. 3.1-§. 27-32